

הרמב"ם - סמל היגיעה ועמל התורה מתוך טרדות הזמן

מגדולי חכמי דורו היה רבי שמואל אבן תיבון. גדלותו בתורה לצד שליטתו המובהקת בלשון הקודש כמו גם בשפה הערבית, הביאה לכך שרבינו משה בן מיימון - הרמב"ם, סמך את ידיו עליו בתרגום הספרים שכתב בערבית - כמורה נבוכים ועוד - ללשון הקודש.

וכגדול הערכתו של הרמב"ם אליו - כך הערצתו של רבי שמואל אל הרמב"ם, ושאיפתו לפגוש בו פנים אל פנים, כדי לשוחח עימו בדברי תורה וענייני רפואה - שכן כהרמב"ם, כך היה רבי שמואל אבן תיבון מגדולי וחשובי הרופאים באותו דור. וכך במכתב ששיגר ממקום מושבו בגרנדה שבספרד, אל הרמב"ם היושב במצרים כשהוא נועץ בו על כמה עניינים טעוני ביאור במורה נבוכים, הביע גם את רצונו לפגוש בו.

הרמב"ם, קיבל את מכתבו של רבי שמואל בכבוד גדול, אך נאלץ להשיב לו בשלילה על בקשתו לפגוש בו פנים אל פנים. הוא מאריך במכתבו ומספר לו על סדר יומו המורכב הכולל רכיבה בשעת בוקר מוקדמת אל ארמון המלך שבקהיר הרחוקה מביתו מהלך "שני תחומי שבת", כאשר עליו לשהות בארמון לפחות עד חצי היום.

בחצי היום כשהוא מגיע לביתו הרי הוא מוצא את "האכסדראות כולם מלאות בני אדם גויים ויהודים בהם, חשוב ובלתי חשוב, ושופטים ושוטרים ואוהבים ושונאים ערב רב ידעו את עת שובי, ארד מעל הבהמה וארחץ ידי... ואצא לרפואתם ולכתוב להם פתקות ונוסחאות רפואות חוליהם, לא יסור הנכנס והיוצא עד הלילה".

הרמב"ם מוסיף במכתבו ומסביר לו כי סדר יומו מתיש עד כדי כך שבכניסת הלילה כבר אין בו כח לדבר, ו"סוף דבר לא יוכל אחד מישראל לדבר לי או להתחבר ולהתבודד עמי זולת יום השבת".

כאשר קוראים את איגרתו הזו של הרמב"ם, עולה מייד השאלה: אם הרמב"ם היה כה עסוק וכה טרוד כל ימיו, הכיצד עלה בידו לחבר ספרים כה רבים. אם זו הי"ד החזקה; פירוש לששה סדרי משנה; מורה נבוכים; שמונה פרקים; איגרותיו הרבות לקהילות ישראל בכל מקומות פזורותיהם; ועוד כתבים שונים - אימתי הספיק כל זאת?

את התשובה לשאלה זו ניתן למצוא בדבריו של הרמב"ם עצמו בהלכות תלמוד תורה: "כל איש מישראל, חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו, בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו עני המחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר 'והגית בו יומם ולילה'"

והרמב"ם היה - נאה דורש ונאה מקיים, כאשר כל רגע מיזמו שלא הוקדש לטיפול בחולים, הוקדש ללימוד התורה והנחלתה לדורי דורות ההוגים ומתעמקים בכל תג ותג מדבריו הקדושים.

"לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יומם ולילה" - אין לך אדם מישראל, שפסוק זה אינו מרטיט את נשמתו. כי אכן לימוד התורה הוא נשמת אפו ורוח חייו של כל יהודי. את תפילת שחרית אנו פותחים בברכת התורה ובמשנת "אלו דברים שאין להם שיעור", ואת תפילת מנחה ב"אשרי יושבי ביתך", כדי לעמוד לתפילה מתוך דברי תורה.

אלא שלא כל אחד זוכה למלא את ימיו ולהשקיע את לילותיו בתורה. הרחיים על הצוואר, טרדות החיים ומרוצתם ושלל עניינים אחרים שטורדים את מנוחתנו, מונעים מאיתנו לעסוק במטרה העיקרית של חיינו.

ומאידיך, מי אינו רוצה לזכות לתורה, ומי אינו רוצה לעסוק ולהגות בכל חלק וחלק ממנה? מי אינו רוצה לקנות ידיעה במשנה, ובגמרא, בהלכה ובמוסר? ומה עם א שטיקל זוהר?

חק לישראל

היריעה שמקיפה את כל הלכי התורה

לעולם ישלש אדם שנותיו - שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד (קידושין ל, א).

דברי הגמרא האלו המהווים הוראות מדויקות ללימוד התורה, עוררו תמיהה כבר אצל קדמונינו - האומנם אנו נוהגים כך בפועל? האם אנו משלשים את לימוד התורה ומקדישים זמן נפרד ללימוד כל חלקיה?

כמה תירוצים נאמרו ביישובה של קושיא זו, אבל באופן שונה מכולם יישב אותה רבינו האר"י הקדוש: הוא התקין את סדר הלימוד - חק לישראל.

במקרא

לימוד החוק הדיומי נפתח במספר פסוקים מהפרשה - שניים מקרא ואחד תרגום. מספר הפסוקים הנלמדים בכל יום, נקבע על פי הקבלה: ששה פסוקים בימי ראשון ורביעי, ארבעה ביום שני וחמשה בימי שלישי וחמישי. ואילו בליל שישי יש מספר פסוקים גדול יותר - עשרים ושישה פסוקים כמניין שם 'הוי"ה'.

לאחר פסוקי התורה, ישנו סידור הלימוד מנביאים - אחד מקרא ואחד תרגום, כאשר הפסוקים לקוחים בדרך כלל מהפסרת השבוע.

הלימוד מכתובים מקיף את כל ספר משלי מראשיתו ועד סופו, ולאחר סיומו במשך השנה, ישנו סדר לימוד בפסוקי תהילים.

במשנה ובתלמוד

ששת ימי השבוע - מהולקים כנגד שישה סדרי משנה. ביום ראשון - פרק משניות מסדר זרעים; ביום שני פרק מסדר מועד; שלישי - פרק מסדר נשים; רביעי - פרק מסדר נזיקין; חמישי - פרק מסדר קדשים וביום שישי פרק מסדר טהרות. ובכל יום בשבוע מתחיל לימוד המשניות - בנקודה בה הוא נפסק בשבוע שעבר.

חלק לימוד הגמרא הדיומי, קשור בדרך כלל לפרק המשנה הדיומי, כאשר לעיתים אלו סוגיות הגמרא שנשנו על דברי המשנה הדיומית.

קבלה - זוהר הקדוש

חלק נוסף מתורה שבעל פה שלומדים בכל יום, הוא לימוד מספר הזוהר הקדוש על פרשת השבוע. בדרך כלל זהו ענין הכולל דברי מוסר, וקשור גם לענייני דיומא. כך בימי השבועיים נלמדים עניינים שיש בהם התעוררות לתשובה, בשלושת השבועות שבין י"ז תמוז לט' באב - עניני חורבן בית המקדש וכדומה. ובכל יום שישי הלימוד הוא ממקומות בזוהר הקדוש בהם מוזכרים ענייני שבת.

יוסף לחק - הלכה ומוסר

ההלכות ודברי המוסר הנלמדים במסגרת סדר ה"חק" מופיעים תחת השם הכולל "יוסף לחק" - על שם מייסדם רבינו יוסף חיים דוד אזולאי - החיד"א. רוב ההלכות הן מהרמב"ם, והיתר מן מהשולחן ערוך. סדר הלימוד שלש ימי שישי הוא על פי רוב בהלכות שבת.

דברי המוסר של ה"חק" הם ליקוטים מספרי מוסר קדמונים: "שערי תשובה" לרבינו יונה, "ספר חסידים" לרבי יהודה החסיד, "ספר חרדים" לרבי אלעזר אזכרי, "שערי הקדושה" לרבינו חיים ויטאל, ועוד.